

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут фізичної культури
Кафедра теорії та методики фізичної культури

ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВА ПІДГОТОВКА
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для вивчення дисципліни
та організації самостійної роботи

Суми – 2023

УДК 355.233.11(072.057.875)

Рекомендовано Вченою радою Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка.
Протокол № 11 від 29.05.2023 року

Рецензенти:

П. Ф. Рибалко – д. пед. н., професор

А. В. Леоненко – к. пед. н., доцент

З-14 Іваній І. В. Загальноїсськова підготовка: методичні матеріали для вивчення дисципліни та організації самостійної роботи / укладач І. В. Іваній.– Суми : Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2023. – 51 с.

Методичні рекомендації складені відповідно до навчального плану та навчальної програми курсу, представляють тематичний план, зміст навчального курсу передмову, основні критерії оцінювання знань студентів тематичний план дисципліни, мету дисципліни, плани тематичних практичних занять, практичні завдання, перелік питань для підготовки до заліку, рекомендовану літературу.

УДК 355.233.11 (072.057.875)

© СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
МЕТА ОСВОЄННЯ ДИСЦИПЛІНИ	4
ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ	4
ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	5
ОСНОВНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ	8
ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS	10
МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	10
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ «ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВА ПІДГОТОВКА»	11
ЗМІСТ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ	12
ПРИКЛАДИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ	45
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВА ПІДГОТОВКА»	47
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	50

Передмова

Вивчення дисципліни «Загальновійськова підготовка» допомагає регламентувати: життя і діяльність Збройних Сил України, що визначаються військовими статутами, у яких викладено зміст загальних і посадових військовослужбовців.

Статути Збройних Сил України – це зведення законів військової служби, на основі яких проходять повсякденне життя, виховання, навчання, бойова діяльність військ; у них роз'яснюється, як воїн має нести військову службу і навчатися військової справи, якими морально-бойовими якостями він повинен володіти, щоб бути надійним і вмілим захисником Батьківщини.

Статути зобов'язують військовослужбовців сумлінно вивчати військову справу, бойову техніку і зброю, запам'ятовувати все, чого їх навчають командири, зразково виконувати показані їм військові прийоми. Положення і вимоги статутів є обов'язковим для всіх військовослужбовців Збройних Сил України.

Статути Збройних Сил України поділяються на загальновійськові статuti та статuti родів військ.

Загальновійськовими статутами Збройних Сил України є: Статут внутрішньої служби Збройних Сил України; Дисциплінарний статут Збройних Сил України; Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України; Стройовий статут Збройних Сил України.

Метою навчальної дисципліни є надання майбутнім фахівцям предмету «Основи захисту Вітчизни» теоретико-практичних знань для забезпечення навчального процесу в старших класах (10-11) загальноосвітньої школи, патріотичного виховання молоді.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни загальновійськова підготовка є:

- формувати поняття про основи загальновійськового бою;
- організувати структуру підрозділу Збройних Сил України;

- визначити порядок бойового застосування підрозділів Збройних Сил України;
- надати теоретично-практичні знання з основ військової топографії, військово-інженерної підготовки, основ захисту від зброї масового ураження.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: основи загальновійськового бою організаційно-штатну структуру підрозділу Збройних Сил України, порядок бойового застосування підрозділів Збройних Сил України; порядок орієнтування на місцевості за допомогою компасу, місцевих предметів; послідовність інженерного обладнання вогневої позиції відділення, взводу в обороні; порядок рішення прямої, оберненої геодезичних задач.

вміти: використовувати тактичні нормативи у складі механізованого відділення з тактичної підготовки; ставити бойову задачу на ведення бою в якості командира відділення, взводу своїм підлеглим; здійснювати тактичне, топографічне орієнтування на місцевості; здійснювати інженерне обладнання вогневої позиції відділення, взводу в обороні у складі механізованого відділення; використовувати топографічну карту, орієнтування на місцевості, здійснювати рух за визначеним магнітним азимутом.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Спілкуватися українською та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією, дотримуватися етики ділового спілкування.

ПРН 2. Знати теоретико-методичні основи фізичної культури, технології здоров'язбереження, методики розвитку рухових умінь і навичок та фізичних якостей, гігієнічні основи діяльності у сфері фізичної культури.

ПРН 3. Уміти орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності обробляти дані з використанням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій.

ПРН 4. Уміти проектувати безпечне психологічне та комфортне освітнє середовище, виявляти булінг серед учнів та протидіяти йому, здійснювати комунікацію з їх батьками.

ПРН 5. Демонструвати знання методики підготовки і проведення уроків фізичної культури, «Захисту України» та секційних занять, організації самостійної роботи, навички конструктивної взаємодії з учасниками освітнього процесу, педагогічну етику і, як результат, вміння виконувати посадові обов'язки вчителя фізичної культури та вчителя предмету «Захисту України».

ПРН 6. Створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами залежно від індивідуальних можливостей, здібностей та інтересів.

ПРН 7. Здатність здійснювати профілактику травматизму, забезпечувати охорону життя і здоров'я дітей та підлітків, техніку безпеки при проведенні навчальних занять у аудиторії, спортивній залі, спортивному майданчику, у стрілецькому тирі, на місцевості.

ПРН 8. Вміти організовувати процес фізичного виховання відповідно Державного стандарту базової загальної середньої освіти, моделювати адекватні засоби та форми занять з учнівською молоддю відповідно до вікових, статевих, морфофункціональних показників учнів, мотивації і рівня їх підготовленості, індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, проектувати оптимальні методики навчально-виховної, фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями в умовах закладів освіти (у тому числі й з відхиленнями стану здоров'я).

ПРН 9. Вміти прогнозувати результати освітнього процесу, розробляти перспективні та оперативні плани й програми в процесі професійної діяльності.

ПРН 10. Володіти сучасними методами оцінювання та аналізу результатів навчання, моніторингу змін фізичного стану учнів в процесі фізичного виховання.

ПРН 11. Володіти сучасними методами та інноваційними освітніми

технологіями, базовими навичками проведення наукових досліджень у фізичній культурі та підготовки наукових праць, бути здатним до навчання та професійного розвитку впродовж життя.

ПРН 12. Володіти педагогічними, психологічними, біомеханічними, медико-біологічними, фізкультурно-оздоровчими та інформаційними технологіями у сфері фізичної культури.

ПРН 13. Вміти використовувати спеціальне обладнання, інвентар та спортивні споруди для організації навчального процесу.

ПРН 14. Володіти навичками аналізу систематизації та оцінки ретроспективного та сучасного педагогічного досвіду у сфері фізичної культури та використовувати на практиці його найкращі напрацювання і основні концепції щодо вдосконаленні педагогічної майстерності.

ПРН 15. Складати та реалізовувати програми кондиційного тренування, організовувати та проводити фізкультурно-оздоровчі заходи у закладах загальної середньої освіти.

ПРН 16. Здійснювати підготовку учнівської молоді до служби в лавах Збройних сил України.

ПРН 17. Самостійно проводити уроки з предмету «Захист України», організовувати навчально-польові збори та формувати патріотичний світогляд

Основні критерії оцінювання знань студентів

Дану дисципліну студенти вивчають протягом семестру. Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: усні опитування на практичних заняттях; тематичне тестування; захист індивідуального заняття; виконання комплексної контрольної роботи; написання рефератів.

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	Оцінка «відмінно»: • знання і розуміння всього програмного матеріалу в повному обсязі; • здібність до аналізу викладеного матеріалу; • послідовне, логічне, обґрунтоване викладання матеріалу; • самостійне, впевнене і правильне застосування знань при виконанні домашніх завдань, підготовки індивідуального завдання; • представлена презентація виконаних завдань.
82 - 89	Оцінка «добре»: • знання і розуміння всього програмного матеріалу в цілому; • здібність до аналізу викладеного матеріалу; • послідовне, логічне, обґрунтоване викладання матеріалу під час усних відповідей; • самостійне застосування знань при виконанні домашніх завдань, підготовки індивідуального завдання; • представлена презентація виконаних завдань.
74 - 81	Оцінка «добре»: • знання і розуміння всього програмного матеріалу в цілому; • послідовне, логічно обґрунтоване викладання матеріалу під час усних відповідей; • правильне і без особливих труднощів застосування знань при виконанні домашніх завдань, підготовки індивідуального завдання; • допущення окремих несуттєвих помилок під час усних відповідей. • представлена доповідь виконаних завдань без презентації.
64 - 73	Оцінка «задовільно»: • знання і розуміння всього програмного матеріалу в цілому; • послідовне, логічно обґрунтоване викладання матеріалу під час усних відповідей; • правильне застосування знань при виконанні домашніх

	завдань, підготовки індивідуального завдання; • допущення помилок під час усних відповідей. • представлена доповідь виконаних завдань без презентації.
60 - 63	Оцінка «задовільно»: • знання і розуміння тільки основного програмного матеріалу в обсязі, який дозволяє застосувати наступний програмний матеріал; • спрощене викладання матеріалу під час усних відповідей; • нечітке та непослідовне застосування окремих знань при виконанні домашніх завдань, підготовки індивідуального завдання; • допущення окремих суттєвих помилок під час усних відповідей. • представлена доповідь виконаних завдань без презентації.
35-59	Оцінка «незадовільно»: • не розуміння основного програмного матеріалу; • не викладання матеріалу під час усних відповідей; • невміння робити висновки та узагальнення; невміння застосувати знання при виконанні домашніх завдань, підготовки індивідуального завдання; • не представлена доповідь виконаних завдань.
1 - 34	Оцінка «незадовільно»: • поверхове знання і розуміння основного програмного матеріалу в обсязі, який не дозволяє засвоювати наступний програмний матеріал; • непослідовне викладання матеріалу з допущенням багатьох істотних помилок під час усних відповідей; • невміння робити висновки та узагальнення; невміння застосувати знання при виконанні домашніх завдань, підготовки індивідуального завдання; • не представлена доповідь виконаних завдань.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики	
90 – 100	A	відмінно	
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	

Методичне забезпечення

1. Робоча початкова програма курсу.
2. Опорні конспекти лекцій.
3. Наочні посібники.
4. Програма дисципліни, навчальні та методичні посібники, матеріал для тестування, періодична та наукова література, доступ до бібліотечних та сіткових джерел інформації.
5. Методичні рекомендації для самостійного вивчення дисципліни та завдання до семінарських занять.
6. Завдання для вхідного тестування студентів; завдання для модульних контрольних робіт; завдання для комплексних контрольних робіт; питання для підготовки до заліку.
7. Інтернет-ресурси.
8. Навчальна аудиторія – обладнана для проведення лекційних та семінарських занять.

Тематичний план дисципліни «Загальновійськова підготовка»

Розділ 1. Статут внутрішньої служби

Тема 1. Визначення статуту – як законодавчого документу

Тема 2. Бойовий статут

Тема 3. Загальні положення статуту внутрішньої служби

Тема 4. Головна структура статуту внутрішньої служби

Тема 5. Статут внутрішньої служби. Добовий наряд

Тема 6. Статут внутрішньої служби. Бойове чергування

Тема 7. Статут внутрішньої служби. Особливості внутрішньої служби під час перевезення військ

Тема 8. Статут внутрішньої служби. Основні положення додатків по статуту

Розділ 2. Статут гарнізонної та вартової служби

Тема 9. Статут гарнізонної та вартової служби. Загальна структура статуту

Тема 10. Статут гарнізонної та вартової служби. Гарнізонна служба

Тема 11. Статут гарнізонної та вартової служби. Вартова служба. Наряд та підготовка варт

Тема 12. Статут гарнізонної та вартової служби. Несення вартової служби

Тема 13. Статут гарнізонної та вартової служби. Права та обов'язки осіб варті

Тема 14. Статут гарнізонної та вартової служби. Використання ТЗО, особливості вартової служби під час перевезення військ

Тема 15. Статут гарнізонної та вартової служби. Основні положення додатків до статуту

Тема 16. Дисциплінарний статут. Структура статуту. Загальні положення, заохочення, стягнення за порушення військової дисципліни

Тема 17. Стройовий статут. Структура статуту. Загальні положення. Строї відділення, взводу, роти, батальйону

Тема 18. Види відповідальності військовослужбовців за військові злочини

Зміст та організація самостійної роботи з дисципліни

«Загальновійськова підготовка»

Розділ 1

Тема 1. Визначення статуту – як законодавчого документу

План

1. Призначення кожного статуту.
2. Загальновійськові та бойові статuti.
3. Роль статутів у повсякденній діяльності збройних сил.

Мета вивчення: розкрити поняття визначення статуту, проаналізувати роль статутів в сучасній Українській армії, визначити поняття та види статутів.

Завдання:

- визначити основні терміни та поняття теми;
- розглянути особливості призначення кожного статуту;
- встановити методики класифікації та видів статутів;
- встановити характерні риси, притаманні для кожного статуту і його особливості;
- визначити роль статутів у повсякденній діяльності збройних сил.

Методичні рекомендації

Військові обов'язки та діяльність Збройних Сил України регулюються військовими статутами, які окреслюють коло загальних та специфічних обов'язків військовослужбовців. Статути Збройних Сил України - це збірник законів про військову службу, які визначають розпорядок дня, навчання, підготовку та бойову готовність військ. Статути визначають, як солдати повинні виконувати військові обов'язки, здобувати знання з військової справи, розвивати моральні та бойові навички, необхідні для того, щоб стати надійними та вправними захисниками своєї країни.

Питання для самостійної роботи:

1. Які причини виникнення та визначення статуту – як законодавчого документу?
2. В чому полягає призначення кожного статуту?

3. Яке місце у структурі збройних сил займають загальновійськові та бойові статuti?

4. У чому полягають основні проблеми формування громадянської думки, щодо поняття визначення та призначення військових статутів?

Рекомендована література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.

2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.

3. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне видання / Упоряд. С.М.Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.

4. Навчальний предмет «Захист Вітчизни»: Довідковий посібник / Під заг. ред. Г.А.Єдинака. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2004. – 296 с.

Тема 2. Бойовий статут

План

1. Призначення бойового статуту.
2. Законодавче коло впливу бойового статуту.
3. Роль статуту в бойовій діяльності військ.
4. Специфіка бойового статуту в різних підрозділах збройних сил України.

Мета вивчення: формування цілісної системи знань про основні положення та закономірності бойового статуту, як одного з головних статутів у системі збройних сил України.

Завдання:

- визначити основні терміни поняття бойового статуту;
- розглянути вплив законодавчого кола на головні положення бойового статуту збройних сил України;

- встановити роль бойового статуту в бойових діях збройних сил України;
- розкрити специфіку бойового статуту, як одного з головних у системі збройних сил України.

Методичні рекомендації

Бойовий статут - це офіційний документ, в якому викладено теоретичні та практичні аспекти ведення бойових дій підрозділами, з'єднаннями та частинами на тактичному рівні. Бойові статуту Збройних Сил України поділяються на два розділи: загальновійськові статуту для військових формувань, таких як механізовані, танкові та повітрянодесантні частини та статуту для окремих видів Збройних Сил України. Бойові статуту видів Збройних Сил України містять настанови щодо основ, підготовки та проведення самостійних та спільних бойових дій. Ці керівництва розробляються з урахуванням воєнної доктрини держави, досвіду збройних конфліктів, оперативної та бойової підготовки Збройних Сил України та інших передових держав, а також досягнень у галузі озброєння і техніки та можливостей їх інтеграції у війська та сили. Положення бойового статуту оцінюються та застосовуються під час навчань з оперативної та бойової підготовки. Посібник містить основні положення щодо підготовки та ведення сучасного загальновійськового бою механізованими і танковими взводами, а також рекомендації щодо дій окремих солдатів і малих груп у непередбачуваних бойових ситуаціях.

Питання для самостійної роботи:

1. Назвіть причини й закономірності виникнення бойового статуту збройних сил України?
2. Назвіть та охарактеризуйте основні положення бойового статуту?
3. У чому полягає головне призначення бойового статуту?
4. Яке місце посідають функції бойового статуту під час бойових дій?
5. Назвіть головні ознаки і функції бойового статуту?

Рекомендована література

1. Бойовий статут Сухопутних військ. – Частина 2: Батальйон, рота. - К.: Видавництво «Варта», 2010. - 370с.

2. Бойовий статут артилерії Сухопутних військ. – Частина 2: Дивізіон, батарея, взвод, гармата. Проект. - К.: Видавництво «Варта», 2010. - 370с.

3. Правила стрільби і управління вогнем наземної артилерії. Група, дивізіон, батарея, взвод, гармата. – Київ: 2008. – 255с.

4. Курс підготовки артилерії Збройних Сил України. Артилерійська бригада, полк, бригадна артилерійська група, дивізіон, батарея, взвод. – Київ: ЗАТ «Віпол», 2007. – 144с.

Тема 3. Загальні положення статуту внутрішньої служби

План

1. Поняття про загальні положення статуту внутрішньої служби.
2. Загальні обов'язки військовослужбовців.
3. Права військовослужбовців.
4. Відповідальність військовослужбовців.

Мета вивчення: формування знань про загальні обов'язки військовослужбовців та негативного ставлення до порушення ними та їхніми командирами своїх службових обов'язків.

Завдання:

- з'ясувати загальні положення статуту внутрішньої служби збройних сил України;
- розкрити поняття, ознаки і види внутрішньої служби збройних сил України;
- проаналізувати обов'язки та права військовослужбовців згідно головним положенням внутрішньої служби збройних сил України;
- розкрити підстави притягнення до відповідальності за порушення військовослужбовцями своїх обов'язків.

Методичні рекомендації

Статут внутрішньої служби визначає загальні права та обов'язки військовослужбовців Збройних Сил України, а також їх взаємовідносини, функції та обов'язки посадових осіб полку та його підрозділів, положення, що

регулюють внутрішній порядок у військових частинах та їх підрозділах. Дія цього Статуту поширюється на всі військові частини, кораблі, підрозділи, штаби, організації, установи та військові навчальні заклади Збройних Сил України. Обов'язки посадових осіб, не передбачені цим Статутом, визначаються відповідними керівництвами та положеннями. Крім того, дія Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України поширюється на Державну прикордонну службу України, Службу безпеки України, Внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України, у тому числі Державну спеціальну службу транспорту.

Питання для самостійної роботи:

1. Що мають на увазі під статутом внутрішньої служби збройних сил України?
2. Які обов'язки військовослужбовців та командирів визначені, як головні в статуті внутрішньої служби збройних сил України?
3. На які органи державного упорядкування поширюється дії уставу внутрішньої служби?
4. Які санкції надаються порушникам уставу внутрішньої служби збройних сил України?

Рекомендована література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.
2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.
3. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне видання / Упоряд. С.М.Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.
4. Навчальний предмет «Захист Вітчизни»: Довідковий посібник / Під заг. ред. Г.А.Єдинака. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2004. – 296 с.

5. Черненко Г.Т. Стрілецька зброя. – Харків, 2005. – 96 с.
6. Фізична і військово-прикладна підготовка (навч.–мет. пос.). ЛК МЕИКЕР, 2003.
7. Основи медичних знань (навч. пос. з мед.-сан. підг.). – Арт-освіта. – 2004.
8. Основи військової служби (вогнева підготовка). Комплект навчальних плакатів. ВКФ ТС ЗС України. – 2005.

Тема 4. Головна структура статуту внутрішньої служби

План

1. Внутрішній порядок у підрозділі.
2. Розміщення особливого складу у підрозділі.
3. Розподіл часу у підрозділі.
4. Повсякденний порядок у підрозділі.

Мета вивчення: формування цілісної системи знань про головну структуру статуту внутрішньої служби та систему внутрішнього розпорядку.

Завдання:

- визначити головний порядок и взаємовідносини військовослужбовців під час військової служби;
- встановити сутність та зміст внутрішнього порядку у підрозділі;
- розкрити суть розміщення особового складу у підрозділі;
- розглянути порядок розподілу часу у підрозділі;
- проаналізувати особливості розподілу вільного часу у підрозділі.

Методичні рекомендації

Повсякденне життя військовослужбовців у військовій частині регулюється Статутом внутрішньої служби Збройних Сил України, який складається з трьох частин та додатків. Перша частина «Військовослужбовці та взаємовідносини між військовослужбовцями» встановлює порядок взаємодії між військовослужбовцями, а також загальні обов'язки командирів, посадових осіб, солдатів і матросів. Цей розділ є основою повсякденної діяльності

Збройних Сил, оскільки розуміння військовослужбовцями своїх функціональних обов'язків дозволяє їм чітко, правильно і своєчасно виконувати свої обов'язки.

У другій частині «Внутрішній розпорядок» викладено вимоги до розміщення військовослужбовців та обладнання приміщень, розподілу часу та розпорядку дня, обов'язки та принципи несення добового наряду, обов'язки по бойовій тривозі та збору, а також збереження здоров'я військовослужбовців.

У третьому розділі «Бойове чергування, особливості несення внутрішньої служби в парках, під час розгортання військ на полігонах та їх перевезення» описано порядок несення служби під час бойового чергування, особливості несення внутрішньої служби в парках, під час розгортання військ на полігонах та під час перевезення. Ці розділи є важливими, оскільки в них розглядаються питання, пов'язані з виконанням бойових завдань. Суворе дотримання статутних вимог щодо несення бойового чергування, а також всебічне розуміння та сумлінне виконання обов'язків особовим складом, який несе службу, мають вирішальне значення для підтримання високої бойової готовності військової частини.

Питання для самостійної роботи:

1. Навести головний порядок і взаємовідносини військовослужбовців під час військової служби.
2. Якими нормативно-правовими актами встановлюються сутність та зміст внутрішнього порядку у підрозділі.
3. Назвіть і охарактеризуйте суть розміщення особового складу у підрозділі.
4. Охарактеризуйте порядок розподілу обов'язків у підрозділі.
5. Наведіть приклади порядку розподілу вільного часу в підрозділі.

Рекомендована література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.

2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.

3. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне видання / Упоряд. С.М.Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.

Тема 5. Статут внутрішньої служби. Добовий наряд

План

1. Розміщення військовослужбовців.
2. Призначення, склад і озброєння добового наряду роти.
3. Обов'язки чергового днювального роти.
4. Турбота про здоров'я військовослужбовців.

Мета вивчення: сформувати поняття добовий наряд, вивчити його склад та призначення, а також засвоїти умови турботи про здоров'я військовослужбовців.

Завдання:

- визначити основні принципи та порядок розміщення військовослужбовців;
- розкрити суть призначення, склад і озброєння добового наряду роти;
- розглянути суть обов'язків днювального роти;
- дати характеристику турботі про здоров'я військовослужбовців в збройних силах України.

Методичні рекомендації

Для підтримання порядку та захисту особового складу, техніки та майна військової частини призначається добовий наряд. Патруль також контролює стан частини та запобігає правопорушенням під час виконання службових обов'язків.

Під час навчань склад добового наряду оголошується наказом по частині. До складу добового наряду входять різні посади, зокрема, черговий частини, помічник чергового частини, вартовий, черговий по парку, днювальні та

механіки-водії чергових тягачів. Крім того, є чергові фельдшери, санітарні інструктори, чергові та помічники чергових на КПП, чергові та працівники їдальні, чергові та посильні штабу частини, чергові зв'язківці, члени пожежної команди та водії службових автомобілів.

Щоденним розпорядженням по підрозділу призначається особовий склад для виконання робочих нарядів від підрозділів, які беруть участь у добовому наряді. До таких осіб належать: черговий частини, помічник чергового частини, начальник варті, черговий парку та черговий підрозділу.

Питання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте правила та принципи розміщення військовослужбовців.
2. Визначте головне призначення, склад і обов'язки добового наряду роти.
3. Роль та обов'язки добового наряду роти, полку, дивізії.
4. Розкрийте суть турботи та недоліків збереження здоров'я військовослужбовців у сучасних збройних силах України.

Рекомендована література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.
2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.
3. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне видання / Упоряд. С.М.Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.
4. Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1999, N 22-23, ст.194 (із змінами, внесеними згідно із Законами).

Тема 6. Статут внутрішньої служби. Бойове чергування

План

1. Підйом за бойовою тривоною і збір.
2. Бойове чергування.
3. Внутрішня служба в парках.
4. Внутрішня служба на полігонах та таборах.

Мета вивчення: формування поняття про виконання бойового завдання, що здійснюється черговими силами і засобами, призначеними від військових частин.

Завдання:

- визначити основні правила та дії під час підйому за бойовою тривоною;
- з'ясувати основні критерії та структуру бойового чергування;
- розглянути джерела адміністративного права;
- встановити особливості внутрішньої служби в парках;
- розглянути характерні риси служби на полігонах та таборах.

Методичні рекомендації

Бойове чергування - це особливий вид чергування, призначений для визначених сил і засобів Збройних Сил України, які перебувають у постійній готовності до виконання несподіваних завдань, оперативної передачі наказів і розпоряджень, підвищення бойової готовності Збройних Сил, контролю за їхньою підготовкою та участю у бойових діях, захисту повітряного простору та недопущення агресії на державному кордоні.

Згідно з українським законодавством, бойове чергування (бойова служба) встановлюється з метою виявлення та відбиття раптового нападу на Україну або забезпечення її оборони та безпеки. Виконання бойового завдання є бойовим чергуванням. Завдання виконується черговими силами і засобами, виділеними від військових частин, такими як бойові служби, чергові зміни командних пунктів, сили і засоби бойового забезпечення, а також сили і засоби технічного забезпечення. Для Військово-Морських Сил Збройних Сил України бойове чергування є найвищою формою підтримання бойової готовності у

мирний час.

Питання для самостійної роботи:

1. В чому головна вада під час нічного підйому військовослужбовців за тривогою?
2. Дайте характеристику бойового чергування?
3. Як і за якими особливостями проходить внутрішня служба в парках?
4. В чому особливість бойового чергування на полігонах та таборах?

Рекомендована література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.
2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.
3. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне видання / Упоряд. С.М.Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.
4. Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1999, N 22-23, ст.194 (із змінами, внесеними згідно із Законами).

Тема 7. Статут внутрішньої служби. Особливості внутрішньої служби під час перевезення військ

План

1. Обов'язки начальника військової команди під час перевезення військ.
2. Обов'язки начальника військового ешелону.
3. Обов'язки заступників начальника військового ешелону з бойового забезпечення, виховної роботи та постачання.
4. Обов'язки командира роти та його заступників.

Мета вивчення: формування цілісних, системних знань про сутність, зміст та особливості під час транспортування військ, а також обов'язки

посадових осіб під час цієї операції.

Завдання:

- визначити основні обов'язки посадових осіб під час транспортування військ;
- з'ясувати суть обов'язків начальника військового ешелону;
- проаналізувати головні обов'язки заступників начальника військового ешелону з бойового забезпечення, виховної роботи та постачання;
- встановити під час транспортування обов'язки командира роти та його заступників.

Методичні рекомендації

Військові частини, підрозділи та великі команди збираються у військові ешелони для перевезення залізничним, морським та річковим транспортом. У разі перевезення повітряним транспортом військові команди формуються для кожного літака. Кожному військовому ешелону або команді присвоюється номер, а особовий склад повинен дотримуватися встановлених заходів безпеки і правил поведінки під час транспортування.

У кожному військовому ешелоні командир військової частини або начальник призначає начальника ешелону і заступників, відповідальних за бойове забезпечення, виховну роботу, постачання, зв'язок і медичну допомогу. Аналогічно, для кожної військової команди призначається командир групи. Відповідальні за вагони, корабельні приміщення або кабіни літаків, а також днювальні призначаються начальником військового ешелону або командирами підрозділів, що перевозяться.

Крім того, для несення внутрішньої та караульної служби у військовому ешелоні призначаються начальник військового ешелону та його помічник, ротні офіцери відповідних підрозділів, черговий по вагонах, суднових приміщеннях і салонах літаків, варта, черговий офіцер і черговий зв'язківець.

Питання для самостійної роботи:

1. Обов'язки посадових осіб під час перевезення військ.
2. Які обов'язки при перевезенні військовослужбовців має командир

роти?

3. Суть роботи під час перевезення старшини вагона?
4. Що таке черговий військового ешелону.
5. В чому відмінність дій військових командирів під час перевезення військ?

Рекомендована література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.
2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.
3. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне видання / Упоряд. С.М.Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.
4. Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1999, N 22-23, ст.194 (із змінами, внесеними згідно із Законами).

Тема 8. Статут внутрішньої служби. Основні положення додатків по статуту

План

1. Положення про порядок складання військової присяги.
2. Положення про порядок вручення бойових прапорів військовим частинам Збройних Сил України, їх зберігання і утримання.
3. Перелік військових звань Збройних Сил України.
4. Порядок розподілу поповнення, яке прибуло до військової частини.
5. Порядок вручення особовому складові озброєння, бойової та іншої техніки.

Мета вивчення: надати цілісних системних знань про основні положення до додатків: складання військової присяги, вручення бойового

прапору, переліку військових звань, поповнення та озброєння особового складу.

Завдання:

- визначити основні положення складання присяги;
- розглянути положення про порядок вручення бойових прапорів військовим частинам Збройних Сил України, їх зберігання і утримання;
- встановити перелік військових звань Збройних Сил України;
- проаналізувати порядок поповнення, яке прибуває до військової частини;
- визначити порядок вручення особовому складові озброєння, бойової та іншої техніки.

Методичні рекомендації

При вступі на військову службу до української армії кожен громадянин складає Військову присягу, підписуючи її власноручно. Ця присяга зобов'язує військовослужбовця нести повну відповідальність за сумлінне виконання свого військового обов'язку. Військову присягу складають:

- військовослужбовці, які прибули до військової частини для проходження військової служби і раніше не складали Військової присяги, - після проходження ними програми підготовки, вивчення основних положень військового законодавства України, військових статутів стосовно їх прав та обов'язків, виконання вправи стрільби із стрілецької зброї, але не пізніше ніж через місяць від дня прибуття до військової частини;
- курсанти військово-навчальних закладів, військових відділень, кафедр та факультетів цивільних навчальних закладів, які раніше не складали Військової присяги, - в той самий термін;
- приписані до військової частини військовозобов'язані, які раніше не складали Військової присяги, - не пізніше ніж протягом п'яти днів після прибуття до військової частини для проходження навчальних зборів.

Питання для самостійної роботи:

1. Встановити порядок опитування військовослужбовців.
2. Який поряд обладнання приміщень для несення служби добовим нарядом.
3. Надати приклад листка нарядів.
4. Дайте характеристику книг: прийняття та здавання чергування; видачі зброї та боєприпасів; перевірки озброєння та техніки; обліку звільнених; хворих; відвідувань.

Рекомендована література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.
2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.
3. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне видання / Упоряд. С.М.Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.
4. Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1999, N 22-23, ст.194 (із змінами, внесеними згідно із Законами).

Розділ 2. Статут гарнізонної та вартової служби

Тема 9. Статут гарнізонної та вартової служби. Загальна структура статуту

План

1. Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України.
2. Загальна структура статуту.
3. Загальні положення гарнізонної служби.

Мета вивчення: надати цілісних системних знань про сутність гарнізонної та вартової служби Збройних Сил України.

Завдання:

- визначити основні терміни та поняття статуту гарнізонної та вартової

служб Збройних Сил України;

- визначити суть загальної структури статуту;
- встановити загальні положення гарнізонної служби.

Методичні рекомендації

Гарнізонний статут гарнізонної служби визначає правила та порядок несення гарнізонної та вартової служби, в тому числі обов'язки посадових осіб гарнізону та військовослужбовців, які беруть участь у цій діяльності. Всі військові частини, установи та навчальні заклади Збройних Сил України, а також інших військових формувань, створених відповідно до законодавства України, таких як Державна прикордонна служба, внутрішні війська, Міністерство внутрішніх справ, Цивільна оборона та Державна спеціальна служба транспорту, зобов'язані дотримуватися Статуту.

Статут складається з двох основних частин з відповідними додатками. Перша частина, «Гарнізонна служба», охоплює функції гарнізонної служби, обов'язки посадових осіб щодо підтримання дисципліни серед особового складу гарнізону, умови повсякденного життя і навчання військовослужбовців, а також організацію гарнізонних заходів за участю військовослужбовців. У другій частині «Вартова служба» підкреслюється бойовий характер цього завдання і необхідність суворого дотримання правил, що регулюють цю сферу військової діяльності.

Питання для самостійної роботи:

1. Дайте загальну характеристику статуту гарнізонної та вартової служби Збройних Сил країни.
2. Що таке структура цього статуту
3. Який порядок встановлення загальних положень гарнізонної служби?

Рекомендована література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.
2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних

закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.

3. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне видання / Упоряд. С.М.Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.

4. Навчальний предмет «Захист Вітчизни»: Довідковий посібник / Під заг. ред. Г.А.Єдинака. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2004. – 296 с.

5. Черненко Г.Т. Стрілецька зброя. – Харків, 2005. – 96 с.

6. Фізична і військово-прикладна підготовка (навч.–мет. пос.). ЛК МЕЙКЕР, 2003.

7. Основи медичних знань (навч. пос. з мед.-сан. підг.). – Арт-освіта. – 2004.

Тема 10. Статут гарнізонної та вартової служби. Гарнізонна служба

План

1. Військові службові особи гарнізону, начальник органу управління служби правопорядку в гарнізоні та їх обов'язки.

2. Порядок чергування в гарнізоні.

3. Гарнізонні заходи з участю військ.

Мета вивчення: надати цілісних системних знань про службові особливості військових осіб гарнізону, їх обов'язки, порядок чергування та гарнізонні заходи з участю військ.

Завдання:

- встановити військові службові особи гарнізону, начальник органу управління служби правопорядку в гарнізоні та їх обов'язки;

- визначити порядок чергування в гарнізоні;

- дослідити гарнізонні заходи з участю військ.

Методичні рекомендації

Гарнізон складають військові частини, штаби, організації, установи та військові навчальні заклади Збройних Сил України, незалежно від того, чи розташовані вони постійно або тимчасово в населеному пункті або за його

межами. Крім того, до складу гарнізону входять військові частини Національної гвардії України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України та інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України, які розташовані в межах одного населеного пункту (населених пунктів).

У кожному гарнізоні організовується гарнізонна та вартова служби. Основним завданням гарнізонної служби є забезпечення дотримання особовим складом гарнізону високої військової дисципліни, підтримання необхідних побутових умов, проведення гарнізонних заходів за участю військової частини. Межі гарнізону та зона його відповідальності встановлюються наказом командувача оперативного командування, а в Києві - наказом Міністра оборони України. Знання меж гарнізону є обов'язком усього особового складу гарнізону.

Питання для самостійної роботи:

1. Визначте обов'язки начальника та першого заступника начальника гарнізону?
2. В чому суть роботи заступника начальника гарнізону з тилу?
3. Поясніть роль і обов'язки помічника начальника гарнізону з правової роботи?
4. Дайте пояснення службових обов'язків начальника медичної служби гарнізону, начальника служби радіаційного, хімічного і біологічного захисту а також начальника служби пожежної безпеки гарнізону?
5. За що зобов'язаний відповідати начальник гауптвахти гарнізону?
6. В чому обов'язки чергового варт?

Рекомендована література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.
2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.
3. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне

видання / Упоряд. С.М.Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.

4. Навчальний предмет «Захист Вітчизни»: Довідковий посібник / Під заг. ред. Г.А.Єдинака. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2004. – 296 с.

5. Черненко Г.Т. Стрілецька зброя. – Харків, 2005. – 96 с.

6. Фізична і військово-прикладна підготовка (навч.–мет. пос.). ЛК МЕЙКЕР, 2003.

7. Основи медичних знань (навч. пос. з мед.-сан. підг.). – Арт-освіта. – 2004.

Тема 11. Статут гарнізонної та вартової служби. Вартова служба.

Наряд та підготовка варт

План

1. Загальні положення вартової служби.
2. Охорона та оборона об'єктів.
3. Озброєння варт, пароль.
4. Наряд та підготовка варт.

Мета вивчення: надати загальних та особистих знань у сфері статуту гарнізонної та вартової служби, охорони об'єктів, озброєння варт та підготовки і проведенню нарядів.

Завдання:

- ознайомити студентів з загальними положеннями вартової служби;
- ознайомитися з видами охорони та оборони об'єктів;
- охарактеризувати форми озброєння варт та паролів;
- з'ясувати, сутність нарядів та підготовки варт.

Методичні рекомендації

Основною метою вартової служби є забезпечення надійної охорони та оборони життєво важливих військових об'єктів, бойових прапорів, а також осіб, які утримуються на гауптвахтах або в дисциплінарних батальйонах. Це завдання є бойовою місією, яка вимагає суворого дотримання всіх положень,

викладених у цьому Статуті, а також високої пильності, непохитної рішучості та розумної ініціативи. Особи, які порушують правила несення вартової служби, притягаються до дисциплінарної або кримінальної відповідальності. Для несення вартової служби створюються варті. Варта - це озброєний підрозділ, призначений для виконання бойового завдання, яке полягає в охороні та захисті військових об'єктів, бойових прапорів, а також осіб, які перебувають на гауптвахтах або в дисциплінарних частинах (батальйонах).

Питання для самостійної роботи:

1. Розкрийте поняття вартової служби.
2. В чому є суть охорони об'єктів.
3. Види озброєння варт та їх особовий склад.
4. Розкрийте сутність наряду і підготовки варт.

Рекомендована література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.
2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.
3. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне видання / Упоряд. С.М.Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.
4. Навчальний предмет «Захист Вітчизни»: Довідковий посібник / Під заг. ред. Г.А.Єдинака. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2004. – 296 с.
5. Фізична і військово-прикладна підготовка (навч.–мет. пос.). ЛК МЕЙКЕР, 2003.
6. Основи медичних знань (навч. пос. з мед.-сан. підг.). – Арт-освіта. – 2004.

Тема 12. Статут гарнізонної та вартової служби. Несення вартової служби

План

1. Розвід варті.
2. Зміна варті.
3. Зміна часових.
4. Внутрішній розпорядок у варті.
5. Допуск до вартового приміщення та об'єктів.

Мета вивчення: надати теоретичних знань про особливості несення вартової служби та внутрішній розпорядок у варті.

Завдання:

- визначити основні терміни та поняття теми;
- сформулювати практичні уміння та навички щодо розводу варті, її зміни та зміни часових;
- дослідити обсяг прав та обов'язків суб'єктів екологічних правовідносин;
- визначити правовий механізм допуску до вартового приміщення та об'єктів.

Методичні рекомендації

Для несення вартової служби формуються варті. Варта – це озброєний підрозділ, сформований для виконання бойового завдання задля охорони та оборони військових об'єктів, бойових прапорів та осіб, котрих тримають на гауптвахті й у дисциплінарній частині (батальйоні). Варті можуть бути внутрішніми (корабельними) або гарнізонними, постійними або тимчасовими. Для посилення охорони військових об'єктів до складу варті разом з військовослужбовцями можуть призначатися працівники воєнізованої охорони з тієї ж військової частини, які несуть службу у варті. Конкретні рекомендації щодо організації спільного несення служби, зокрема розміщення у вартовому приміщенні, зберігання зброї та боєприпасів, а також особливості організації периметра охорони на конкретних постах, визначаються наказом Міністерства оборони України з урахуванням положень цього Статуту.

Питання для самостійної роботи:

1. Розкрийте суть перевірки варт?

2. Дайте характеристику дії варти у разі нападу на об'єкти, які охороняються, під час стихійного лиха та пожежі?
3. Коли дозволяється застосовувати фізичну силу та зброю особовому складу варти?
4. Дайте характеристику зміни варти та часових?

Рекомендована література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.
2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.
3. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне видання / Упоряд. С.М.Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.
4. Навчальний предмет «Захист Вітчизни»: Довідковий посібник / Під заг. ред. Г.А.Єдинака. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2004. – 296 с.
5. Фізична і військово-прикладна підготовка (навч.–мет. пос.). ЛК МЕЙКЕР, 2003.
6. Основи медичних знань (навч. пос. з мед.-сан. підг.). – Арт-освіта. – 2004.

Тема 13. Статут гарнізонної та вартової служби. Права та обов'язки осіб варти

План

1. Права та обов'язки начальника варти.
2. Особливі обов'язки начальника варти з охорони Бойового Прапора військової частини (з'єднання).
3. Особливі обов'язки начальника чергової зміни на гауптвахті.
4. Особливі обов'язки начальника варти з охорони штабів, пунктів управління та установ.

5. Функції розвідного та часового варти.

Мета вивчення: надати загальних та особистих знань у сфері прав та обов'язків осіб варти, особливу увагу приділяючи діям вартових при загрозах захоплення об'єкту, та стихійним лихам.

Завдання:

- визначити суть основних прав та обов'язків начальника варти;
- визначити особливі обов'язки начальника варти;
- розкрити роль і функції розвідного та часового варти.

Методичні рекомендації

Особовий склад варти відповідає за охорону та оборону об'єктів, закріплених за вартою, забезпечення бойової готовності наряду, належне виконання своїх обов'язків, організацію та проведення виховних заходів, а також за збереження та справність огорожі, засобів зв'язку, сигналізації, транспортних засобів, технічного обладнання та засобів пожежогасіння на постах та у вартовому приміщенні. Вони також повинні зберігати боєприпаси, документи та майно у вартовому приміщенні відповідно до інвентаризаційних описів і дотримуватися встановлених процедур. Якщо у вартовому приміщенні сталася надзвичайна подія, наприклад, напад, пожежа або стихійне лихо, начальник варти повинен виконувати бойове завдання і вживати відповідних заходів, виходячи з обставин, що склалися.

Питання для самостійної роботи:

1. Розкрити функції помічника начальника варти?
2. Дати характеристику розвідного та часового варти?
3. В чому суть обов'язків водія транспортного засобу варти?
4. Кому підпорядковується вивідний варти?

Рекомендована література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.
2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних

закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.

3. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне видання / Упоряд. С.М.Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.

4. Навчальний предмет «Захист Вітчизни»: Довідковий посібник / Під заг. ред. Г.А.Єдинака. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2004. – 296 с.

5. Фізична і військово-прикладна підготовка (навч.–мет. пос.). ЛК МЕИКЕР, 2003.

6. Основи медичних знань (навч. пос. з мед.-сан. підг.). – Арт-освіта. – 2004.

Тема 14. Статут гарнізонної та вартової служби. Використання ТЗО, особливості вартової служби під час перевезення військ

План

1. Загальні положення використання ТЗО.
2. Особливі обов'язки посадових осіб варти, та начальника варти, з охорони об'єктів, обладнаних технічними засобами охорони.
3. Особливі обов'язки оператора технічних засобів охорони.
4. Патрульна служба з охорони окремо розташованих підрозділів.
5. Охорона озброєння і техніки під час перевезення військ.

Мета вивчення: сформувати у студентів загальні положення використання технічних засобів охорони об'єктів та обов'язків посадових осіб для цього обладнання.

Завдання:

- визначити суть загального використання ТЗО для охорони сучасних об'єктів;
- розкрити особливі обов'язки посадових осіб варти, та начальника варти, з охорони об'єктів, обладнаних технічними засобами охорони;
- надати характеристику особливим обов'язкам оператора технічних засобів охорони;

- дати оцінку патрульній службі з охорони окремо розташованих підрозділів;
- охарактеризувати принципи охорони озброєння і техніки під час перевезення військ.

Методичні рекомендації

Використання технічних засобів охорони та пожежної сигналізації підвищує надійність охорони військових об'єктів та зменшує потребу в особовому складі охорони. Охорона та оборона об'єктів із застосуванням технічних засобів охорони вважається бойовим завданням і може здійснюватися силами охорони об'єкта за допомогою чергових груп контролю та охорони з вартовими.

Військова та інша техніка і матеріальні засоби охороняються під час перевезення залізничним або морським (річковим) транспортом призначеними вартовими. Склад варти визначається залежно від обставин та складу військового ешелону. Варта забезпечується відповідною формою одягу, захисними окулярами, сигнальними прапорцями та ліхтарями залежно від пори року та особливостей несення служби. Варта військового ешелону розміщується в критому вагоні (кораблі або судні) або окремих купе пасажирського вагона, а зв'язок з постами встановлюється за допомогою телефонного або радіозв'язку. Для кожного військового ешелону штаб військової частини розробляє список варти, таблиць обліку робочого часу та інструкцію для начальника варти. Начальник військового ешелону визначає порядок зняття варти, місце, час і порядок зміни варт.

Питання для самостійної роботи:

1. Розкрити сутність охорони військових вантажів під час перевезення?
2. Дати характеристику положенню зброї у часового на посту?
3. Надайте опис вартової форми одягу на посту?
4. Розкрийте суть охорони об'єктів з вартовими собаками?

Рекомендована література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів

системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.

2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.

3. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне видання / Упоряд. С.М.Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.

4. Навчальний предмет «Захист Вітчизни»: Довідковий посібник / Під заг. ред. Г.А.Єдинака. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2004. – 296 с.

5. Черненко Г.Т. Стрілецька зброя. – Харків, 2005. – 96 с.

6. Фізична і військово-прикладна підготовка (навч.–мет. пос.). ЛК МЕЙКЕР, 2003.

7. Основи медичних знань (навч. пос. з мед.-сан. підг.). – Арт-освіта. – 2004.

Тема 15. Статут гарнізонної та вартової служби. Основні положення додатків до статуту

План

1. Приблизне розміщення та обладнання будинку органу управління служби правопорядку в гарнізоні.

2. Порядок обліку військовослужбовців, які перебувають у відпустці та у відрядження.

3. Обладнання вартового приміщення.

4. Територія об'єкта та обладнання поста.

Мета вивчення: сформулювати у студентів загальні положення про розміщення та обладнання будинку органу управління, порядку обладнання території об'єкта та поста, а також обладнання вартового приміщення.

Завдання:

- визначити суть приблизне розміщення та обладнання будинку органу управління служби правопорядку в гарнізоні;

- розкрити особливості порядку обліку військовослужбовців, які перебувають у відпустці та у відрядження;
- дати оцінку обладнання вартового приміщення;
- охарактеризувати обладнання території об'єкта та обладнання поста.

Методичні рекомендації

У додатках Статуту розміщено інформацію щодо: приблизного розміщення та обладнання будинку (приміщення) органу управління служби правопорядку в зоні відповідальності; приблизного обладнання вартового приміщення; відомості щодо території об'єкта й обладнання поста; про гауптвахту та її обладнання; вартову форму одягу; розпізнавальні сигнальні вогні на транспортному автомобілі варті; інформацію щодо охорони об'єктів із застосуванням вартових собак. Крім того в додатках зазначено порядок проведення військового поховального ритуалу, де знаходимо відомості про прощання, транспортування, поховання, вшанування, а також порядок дій почту під час кремації тіла загиблого (померлого) військовослужбовця та іншої особи за загальною церемонією.

Питання для самостійної роботи:

1. Розкрити сутність розладу варт.
2. Дати характеристику гарнізонного (добового) наряду.
3. Розкрийте суть табеля постів.
4. Охарактеризуйте сутність разового посвідчення на право перевірки варті.
5. В чому суть книги обліку на право перевірки варті.

Рекомендована література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.
2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.
3. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне

видання / Упоряд. С.М.Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.

4. Навчальний предмет «Захист Вітчизни»: Довідковий посібник / Під заг. ред. Г.А.Єдинака. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2004. – 296 с.

5. Черненко Г.Т. Стрілецька зброя. – Харків, 2005. – 96 с.

6. Фізична і військово-прикладна підготовка (навч.–мет. пос.). ЛК МЕИКЕР, 2003.

7. Основи медичних знань (навч. пос. з мед.-сан. підг.). – Арт-освіта. – 2004.

Тема 16. Дисциплінарний статут. Структура статуту. Загальні положення, заохочення, стягнення за порушення військової дисципліни

План

1. Загальні положення дисциплінарного статуту.
2. Заохочення, як засіб виховання військовослужбовців.
3. Стягнення за порушення військової дисципліни.
4. Облік заохочень та дисциплінарних стягнень.
5. Про пропозиції, заяви та скарги.

Мета вивчення: сформувати у студентів знання про види дисциплінарного статуту, заохочення, стягнення, їх облік та заяви про пропозиції та скарги військовослужбовців.

Завдання:

- розкрити суть загальних положень дисциплінарного статуту;
- розкрити суть військового заохочення, як засіб виховання військовослужбовців;
- охарактеризувати інститут військового стягнення за порушення військової дисципліни;
- дати оцінку обліку військових заохочень та дисциплінарних стягнень;
- дати оцінку розділу дисциплінарного статуту «про пропозиції, заяви та скарги».

Методичні рекомендації

Дисциплінарний статут визначає основи військової дисципліни, обов'язки військовослужбовців щодо її дотримання, види заохочень і дисциплінарних стягнень, повноваження командирів щодо їх застосування, а також порядок подання та розгляду заяв, пропозицій і скарг. Усі військовослужбовці Збройних Сил України, незалежно від звання, посади та заслуг, зобов'язані неухильно дотримуватися цього Статуту. Положення цього Статуту поширюються також на громадян, які звільнені з військової служби, але при цьому мають право носити військову форму одягу.

Військова дисципліна - це неухильне додержання всіма військовослужбовцями статутів і правил, встановлених військовими законами та іншими законами України. Військова дисципліна ґрунтується на усвідомленні військовослужбовцями свого військового обов'язку, відповідальності за захист Вітчизни, збереження незалежності та територіальної цілісності України, вірності Військовій присязі.

Питання для самостійної роботи:

1. Розкрити сутність книги пошани військової частини.
2. Дайте характеристику поняттю лицьового обліку – службова картка.
3. Охарактеризуйте військовий журнал реєстрації пропозицій, заяв і скарг громадян.

Рекомендована література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.
2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.
3. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне видання / Упоряд. С.М.Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.
4. Навчальний предмет «Захист Вітчизни»: Довідковий посібник / Під заг.

ред. Г.А.Єдинака. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2004. – 296 с.

5. Черненко Г.Т. Стрілецька зброя. – Харків, 2005. – 96 с.

6. Фізична і військово-прикладна підготовка (навч.–мет. пос.). ЛК МЕИКЕР, 2003.

7. Основи медичних знань (навч. пос. з мед.-сан. підг.). – Арт-освіта. – 2004.

Тема 17. Стройовий статут. Структура статуту. Загальні положення. Строї відділення, взводу, роти, батальйону

План

1. Строї та управління ними.
2. Обов'язки військовослужбовців перед шикуванням у строю.
3. Стройові прийоми та рух без зброї та зі зброєю.
4. Виконання військового вітання. Підхід до начальника та відхід від нього.
5. Строї відділення, взводу, роти, батальйону та полку в пішому порядку.

Мета вивчення: формування понять про стройовий статут, обов'язки військовослужбовців та виконання різноманітних стройових вправ.

Завдання:

- охарактеризувати види строїв та управління ними;
- розкрити суть обов'язків військовослужбовців перед шикуванням у строю;
- дати оцінку стройовим прийомам та руху без зброї та зі зброєю;
- визначити виконання військового вітання, підхід до начальника та відхід від нього;
- дати характеристику строю відділення, взводу, роти, батальйону та полку в пішому порядку.

Методичні рекомендації

Стройовий статут охоплює широке коло питань, таких як формування і рух незброєних і озброєних підрозділів, формування підрозділів у пішому

порядку або на транспортних засобах, проведення стройових оглядів і виконання військового вітання. У ньому також викладені вимоги щодо належного поведіння з Бойовим Прапором та його розміщення, обов'язки військовослужбовців у строю, а також вимоги до їхньої стройової підготовки. Цей Статут є обов'язковим для виконання всіма військовими частинами, підрозділами, організаціями та установами, у тому числі екіпажами кораблів та інших підрозділів Військово-Морських Сил Збройних Сил України. Дія Стройового статуту Збройних Сил України поширюється на інші військові формування, такі як Державна прикордонна служба, Служба безпеки України, Внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ, Державна спеціальна служба транспорту та Служба цивільного захисту, якщо не зазначено інше.

Питання для самостійної роботи:

1. Розкрити сутність строю взводу, роти, батальйону та полку на машинах.
2. Дайте характеристику стройових оглядів роти, батальйону та полку.
3. Охарактеризуйте положення бойового прапора військової частини у строю, його внесення та віднесення.
4. Дайте характеристику дій військовослужбовців, підрозділів і військових частин які беруть участь у парадах і почесних вартах.

Рекомендована література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.
2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.
3. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне видання / Упоряд. С.М.Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.
4. Навчальний предмет «Захист Вітчизни»: Довідковий посібник / Під заг. ред. Г.А.Єдинака. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2004. – 296 с.

5. Черненко Г.Т. Стрілецька зброя. – Харків, 2005. – 96 с.
6. Фізична і військово-прикладна підготовка (навч.–мет. пос.). ЛК МЕИКЕР, 2003.
7. Основи медичних знань (навч. пос. з мед.-сан. підг.). – Арт-освіта. – 2004.
8. Основи військової служби (вогнева підготовка). Комплект навчальних плакатів. ВКФ ТС ЗС України. – 2005.

Тема 18. Види відповідальності військовослужбовців за військові злочини

План

1. Конституційно-правові особливості військової служби.
2. Юридична відповідальність військовослужбовців.
3. Правові засади залучення військовослужбовців до юридичної відповідальності.

Мета вивчення: сформувати поняття студентів у сфері конституційно-правових особливостей та юридичної та правової відповідальності військовослужбовців.

Завдання:

- розкрити суть Конституційно-правових особливостей військової служби;
- дати оцінку юридичній відповідальності військовослужбовців;
- охарактеризувати правові засади залучення військовослужбовців до юридичної відповідальності.

Методичні рекомендації

Принципами, на яких ґрунтується діяльність Збройних Сил України та інших військових формувань України, є єдиноначальність, дотримання суворого статутного порядку, непохитна військова дисципліна, повне підпорядкування підлеглих командирам (начальникам). Військовослужбовці зобов'язані неухильно виконувати Військову присягу, статuti Збройних Сил України та накази командирів (начальників). Ці принципи визначають

особливості військових правовідносин, внутрішній порядок у Збройних Силах України, характер і тяжкість можливих правопорушень та юридичну відповідальність, що настає за них. Юридична відповідальність, яка полягає в позбавленні правопорушника від імені держави соціальних, матеріальних, духовних або особистих благ чи цінностей, якими він раніше володів, є засобом покарання правопорушників, покликаним запобігти вчиненню правопорушень у майбутньому та відновити втрачені суб'єктивні права на матеріальні та духовні цінності. Юридична відповідальність настає виключно за вчинення правопорушень, і військовослужбовці можуть нести дисциплінарну, адміністративну, матеріальну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність відповідно до закону, залежно від характеру вчиненого правопорушення.

Питання для самостійної роботи:

1. Дайте характеристику військової служби як особливого виду державної діяльності.
2. Охарактеризуйте Конституційно-правові положення військовослужбовців та їх юридичні права та свободи.
3. Розкрийте сутність юридичної відповідальності військовослужбовців.
4. Дайте характеристику головних підстав для залучення військовослужбовців до кримінальної відповідальності.
5. Дайте характеристику для підстави залучення військовослужбовців до дисциплінарної та адміністративної відповідальності.

Рекомендована література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.
2. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.
3. Навчальний предмет «Захист Вітчизни»: Довідковий посібник / Під заг. ред. Г.А.Єдинака. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2004. – 296 с.

4. Черненко Г.Т. Стрілецька зброя. – Харків, 2005. – 96 с.
5. Основи медичних знань (навч. пос. з мед.-сан. підг.). – Арт-освіта. – 2004.
6. Основи військової служби (вогнева підготовка). Комплект навчальних плакатів. ВКФ ТС ЗС України. – 2005.

Приклади тестових завдань

Війскові статuti визначають:

1. Закони України про військову службу;
2. Зміст загальних і посадових обов'язків військовослужбовців;
3. Порядок проходження служби;
4. Взаємовідносини між начальниками та підлеглими

Бойове чергування:

1. Особливий вид чергування спеціально призначених збройних сил;
2. Чергування згідно графіку у частині;
3. Чергування порушників дисципліни у частині;
4. Чергування відмінників служби

Статут гарнізонної служби визначає:

1. Організацію та проведення військових зборів;
2. Організацію і несення служби;
3. Організацію дисципліни у частині;
4. Організацію бойового чергування

Часовий варти безпосередньо підпорядковується:

1. Командиру частини;
2. Всім керівникам частини;
3. Командиру варту та своєму розвідному;
4. Усім вищезгаданим начальникам

Для розміщення органу управління Служби правопорядку в гарнізоні відводиться:

1. Окрема кімната поряд з командиром частини;

2. Кімната заступника командира частини;
3. Окремий будинок з окремим входом і запасним виходом;
4. Окремий будинок

Технічні засоби охорони використовуються:

1. Для підвищення надійності охорони військових об'єктів;
2. Для полегшення служби військовим;
3. Для отримання додаткової мотивації військовослужбовців;
4. Для покращення надійності охорони об'єктів

Війскові статuti визначають:

1. Закони України про військову службу;
2. Зміст загальних і посадових обов'язків військовослужбовців;
3. Порядок проходження служби;
4. Взаємовідносини між начальниками та підлеглими

Статут внутрішньої служби визначає:

1. Загальні права та обов'язки військовослужбовців;
2. Конкретні права та обов'язки військовослужбовців;
3. Права та обов'язки командного складу;
4. Взаємовідносини між підлеглими та командирами

Питання для підготовки до заліку з навчальної дисципліни
«Загальновійськова підготовка»

1. Дати визначення статуту як законодавчого документа. Хто затверджує статuti. Кількість статутів, призначення кожного статуту.
2. В чому полягає різниця між загальновійськовим та бойовим статутом. Дати стислий зміст кожного.
3. В чому полягає роль статутів у повсякденній діяльності військового колективу, військової частини, взаємовідношень між військовослужбовцями.
4. Хто здійснює карну, матеріальну та дисциплінарну відповідальність військовослужбовців за порушення статутів. На підставі чого здійснюється карна, матеріальна та дисциплінарна відповідальність військовослужбовців за порушення статутів.
5. Механізм здійснення карної, матеріальної та дисциплінарної відповідальності військовослужбовців за порушення статутів.
6. Що регламентує статут внутрішньої служби. Призначення статуту, його основні положення.
7. Хто здійснює та затверджує розподіл часу, повсякденний порядок військової частини, розпорядок дня, навчальні заняття. Залежність розподілу часу, повсякденного порядку військової частини, розпорядку дня, навчальних занять від кліматичних умов.
8. Тривалість учбових занять у денний та нічний час. Що покладено в основу розподілу часу, розпорядку дня, навчальних занять військової частини.
9. Мета, зміст організації внутрішньої служби військової частини, підрозділу.
10. На підставі чого здійснюється організація внутрішньої служби військової частини, підрозділу. Хто відповідає за організацію та підготовку внутрішньої служби військової частини, підрозділу.
11. Дати визначення місця виконання обов'язків добового наряду роти.
12. Призначення статуту гарнізонної та вартової служби. Його основні

положення.

13. Дати визначення варті, їх різновид.
14. Склад, озброєння варті, в залежності від її призначення.
15. Мета, зміст організації гарнізонної та вартової служби гарнізону військової частини.
16. На підставі чого здійснюється організація гарнізонної та вартової служби гарнізону, військової частини. Хто відповідає за організацію та підготовку гарнізонної та вартової служби гарнізону, військової частини.
17. Порядок підготовки особового складу підрозділу до несення гарнізонної та вартової служби.
18. Хто здійснює загальне керівництво та відповідає за підготовку особового складу підрозділу до несення гарнізонної та вартової служби. Мета трьох етапної підготовки до несення служби.
19. Довести обов'язки особового складу гарнізонної варті, наряду. Склад гарнізонної варті, наряду.
20. Порядок обладнання вартового приміщення, посту для несення служби. Що повинно бути у вартовому приміщенні.
21. Кількість кімнат у вартовому приміщенні, призначення кожної кімнати.
22. Які бувають вартові приміщення. Хто відповідає за обладнання вартового приміщення.
23. Довести обов'язки особового складу варті.
24. Порядок несення служби часовим на посту.
25. Суть і значення військової дисципліни.
26. Довести основні положення дисциплінарного статуту, його призначення.
27. Дотримання військовослужбовцями статутних відносин. В чому полягають правила військової ввічливості та поведінки.
28. Доповісти обов'язки рядового, матроса та їхню відповідальність по службі.

29. Доповісти порядок віддання та виконання наказів, звернення начальників та старших по званню.

30. Порядок заохочень та стягнень. Кому, які надають заохочення та стягнення.

31. Строї та його елементи.

32. Обов'язки військовослужбовців перед шикуванням у строю.

33. Порядок виконання команди «Автомат на - груди».

34. Порядок виконання команди «На ремінь».

35. Порядок виконання команди «Автомат на – груди», автомат зі складним прикладом.

36. Порядок виконання команди «Автомат – за спину».

37. Порядок виконання команди «На ремінь», автомат зі складним прикладом.

38. Доповісти основні положення стройового статуту.

39. Доповісти основні положення закону про кримінальну відповідальність військовослужбовця.

40. Поняття військового злочину.

41. Які бувають військові злочини.

42. Основні положення про матеріальну відповідальність військовослужбовця.

43. Порядок визначення матеріальної шкоди.

44. Поняття адміністративної відповідальності.

45. Види адміністративних стягнень.

46. Взаємозв'язок між кримінальною, матеріальною, адміністративною та дисциплінарною відповідальністю військовослужбовця.

47. Призначення, склад, озброєння добового наряду роти, порядок підготовки наряду до несення служби.

48. Обов'язки чергового та днювального роти.

49. Турбота про здоров'я військовослужбовців.

50. Особистості внутрішньої служби під час перевезення військ.

Рекомендована література

1. Захист Вітчизни: Підручник для 10-11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М.М.Бака та інші. – К.: Вежа, 2006. – 448 с.
2. Книга вчителя предмета «Захист Вітчизни»: Довідково – методичне видання / Упоряд. С.М. Дятленко та інші. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 624 с.
3. Навчальний предмет «Захист Вітчизни»: Довідковий посібник / Під заг. ред. Г.А.Єдинака. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2004. – 296 с.
4. Основи військової служби (вогнева підготовка). Комплект навчальних плакатів. ВКФ ТС ЗС України. – 2005.
5. Основи воєнної безпеки України: підручник / О. П. Дузь-Крятченко, П. М. Грицай, В. П. Грищенко та ін. Київ: НУОУ ім. Івана Черняховського, 2021. 204 с.
6. Основи медичних знань (навч. пос. з мед.-сан. підг.). – Арт-освіта. – 2004.
7. Охорона психічного здоров'я в умовах війни / пер. з англ. Тетяна Семигіна, Ірина Павленко, Євгенія Овсяннікова та ін. Київ: Наш формат, 2017. 1068 с.
8. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992. № 2233-XII Редакція від 20.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.
9. Про Збройні Сили України: Закон України від 6 грудня 1991 р. № 1934-XII Редакція від 27.03.2020. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>.
10. Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України: Закон України від 24.03.99 № 550-XIV. Редакція від 30.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-14>.
11. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 № 548-XIV Редакція від 20.03.2020. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/548-14>.

12. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти) 11- річна школа. – Миколаїв: Атол, 2005. – 92 с.
13. Статути військові. *Юридична енциклопедія*: у 6 т. / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко та ін. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. Т. 5. 736 с.
14. Фізична і військово-прикладна підготовка (навч.-мет. пос.). ЛК МЕИКЕР, 2003.
15. Черненко Г.Т. Стрілецька зброя. – Харків, 2005. – 96 с.

